

Notes

«Hi» datiu inanimat, per Gemma Rigau i Oliver

L'existència en català d'un pronom *hi* en substitució d'objectes indirectes inanimats,¹ massa sovint esquivada —si no sistemàticament proscribida— pels gramàtics, m'ha suggerit algunes observacions, potser útils, que exposaré breument.

I. Tant P. Fabra² com A. M. Badia,³ J. Marvà⁴ i J. Solà⁵ han indicat —implícitament o amb totes les lletres— que en català l'objec-

te indirecte és sempre un sintagma nominal animat introduït per *a*.⁶ A la gramàtica pòstuma de Fabra, per posar un cas, tots els exemples adduïts són datius animats. Tanmateix, és veritat que molts dels verbs que regeixen datiu, com *telefonar*, *explicar*, *dir*, *regalar*, *escriure*, *concedir*, etc., el solen exigir animat. I que, si alguna vegada hi apareix un datiu inanimat, això és degut a personificacions del tipus de

- (1) a. L'alcalde ha regalat un orgue a la par-ròquia
- b. Han llegat tres incunables a la Univer-sitat
- c. Han ofert vint autobusos a la ciutat,

on els objectes indirectes es comporten com animats: es sobreentén, respectivament, *als parroquians*, *als universitaris*, *als ciutadans*. Per això a (2) els pronominalitzem per *li*:

1. No tractaré aquí de la substitució de *li* per *hi* quan el pronom de datiu es combina amb *el*, *la*, *els* i *les*. Tampoc no parlaré de l'aparició de *hi* en lloc de *li* quan el complement directe és un pronom de primera o segona persona, com el famós exemple *Em van presentar al Marquès*, on el datiu no és representat per *li*, fet que alteraria el significat de la frase (*Me li van presentar*), sinó per *hi*: *M'hi van presentar*.

2. P. FABRA, *Gramàtica de la lengua catalana* (Barcelona 1912) i *Gramàtica catalana* (Barcelona 1956).

3. A. M. BADIA I MARGARIT, *Gramàtica catalana* (Madrid 1962).

4. J. MARVÀ, *Curs Superior de Gramàtica Catalana* (Barcelona 1968).

5. J. SOLÀ, *Estudis de Sintaxi Catalana*, vol. II (Barcelona 1973).

6. Alguns d'aquests autors han considerat que l'objecte indirecte, donada la seva proximitat semàntica amb el complement de finalitat o destinació, pot ser introduït per *per a*.

- (2) a. A la parròquia, l'alcalde li ha regalat un orgue
- b. A la Universitat, li han llegat tres incunables
- c. A la ciutat, li han ofert vint autobusos.

Però aquest sobreentès no sempre es pot mantenir. Considerem per exemple les frases (3), en les quals l'objecte indirecte és un sintagma nominal inanimat precedit per la preposició *a*:

- (3) a. El pare dóna corda al rellotge de la sala
- b. Cal concedir importància als assumptes econòmics
- c. Apliquem les arts a la indústria!

Tots els seus complements indirectes, tant si són singular com plural, es poden representar pel pronom *hi*:

- (4) a. El pare hi dóna corda⁷
- b. Cal concedir-hi importància
- c. Apliquem-hi les arts!

Sembla raonable, doncs, dir que el català distingeix entre objecte indirecte animat, pronominalitzable per *li/els*, i objecte indirecte inanimat, pronominalitzable per *hi*.

II. Però J. Solà, que tanmateix admet la distinció entre animat —representable per *li/els*— i inanimat —representable per *hi*—, atribueix a *hi* una funció locativa i no pas d'objecte indirecte (una funció, per tant, diversa de la de *li/els*). Ara bé, segons això hauríem de donar dues anàlisis diferents de frases com les de (5), que només divergeixen pel tret animat/inanimat del seu sintagma preposicional:

- (5) a. Trobaré un punt flac a en Pere
- b. Li trobaré un punt flac
- c. Trobaré un punt flac a l'edifici
- d. Hi trobaré un punt flac
- e. El vailet dóna cops a en Pere
- f. El vailet li dóna cops
- g. El vailet dóna cops a la taula
- h. El vailet hi dóna cops.

I, encara, Solà explica frases amb el sintagma preposicional personificat, com

- (6) A la taula, el vailet li dóna cops,

dient que «es tracta del fenomen d'identificació entre complement indirecte i lloc, que

7. En el cas que *al rellotge de la sala* es pronominalitzés en *hi* (*El pare li dóna corda*) hi hauria hagut una personificació de *rellotge*.

s'escau amb verbs que s'hi presten».⁸ D'acord amb aquest parer, donaríem descripcions diverses de frases estructuralment idèntiques, és a dir, en una mateixa frase el sintagma preposicional seria un datiu reclamat pel verb si es tractava d'un animat, i un locatiu si es tractava d'un inanimat! D'altra banda, com podríem explicar, aleshores, l'aparició de *hi* a (7b)?

- (7) a. A la meua filla, li dedico molt de temps
- b. A això, hi dedico molt de temps.

També representaria un locatiu? O bé aquesta aparició prové de la proximitat semàntica de *dedicar* amb *dedicar-se a*, un verb que regeix complement pronominalitzable per *hi*? Però l'explicació només valdria, també, en el cas de verbs que s'hi prestessin...

III. Penso que aquests fets es poden justificar d'una forma més general i senzilla amb el recurs a un pronom *hi* que representa objectes indirectes inanimats. Una explicació gens recent, per cert, a la qual A. Par ja hi dedicà més d'un paràgraf: «Mes *hi* supleix a pler la preposició *a*, qui, a més del ablatiu, omple en nostre romanç les funcions de datiu, en qual cas la segueix noresmenys aquell pronom. Emperò, axís com pera l'ablatiu sa extensió abasta tots los pronoms indistinctament, en datiu l'ús de *hi* resta quelcom més confinat. Lo català té en dit cas l'àton ben característich *li*, l'ús del qual es romangut exclusiu pera'l masculí y'l femení, ço es, pera designar ens animats, o, si's refereix a coses, pera considerarles com a personificades. Mes pera'l neutre no esmercem pas *li*, y aquest domini datiu es lo conquerit totalment per *hi*. Aquesta distinció la servem fidelment avui mateix, y axís dihem: *Li he de dir quelcom (a ella)*. No *hi* tinc res que dir (a açò).»⁹ I, un cop comentades les frases de Bernat Metge amb els *hi* referits a pronoms neutres o a noms de cosa, Par rebla: «Com era d'esperar, no hi ha ningun passatge ahont *hi* en datiu faci referencia a persona, ço es, hagi pres lo lloch de *li*.»¹⁰ Més encara, la funció dativa de *hi*, segons Par, és «la clau desllorigadora de la substitució de *li* per *hi* quan aquell va immediatament seguit d'un altre pronom àton en accusatiu de tercera persona *lo, la, los, les*.»¹¹ També G. Ferrater observà aquest fet,

8. J. SOLÀ, *op. cit.* nota 46 del cap. v. També, a la pàgina 16, escriu: «Hi ha constituents (...) que admeten diferent tracte (N, C) segons la consideració semàntica que els apliquem (...) (un tortell:) no li/hi farem gaire mal, tan pocu colla».

9. A. PAR, *Sintaxi Catalana* (Halle-Barcelona 1923), p. 31.

10. A. PAR, *op. cit.*, p. 33.

11. A. PAR, *op. cit.*, nota 1 de la p. 31.

malgrat que s'estengué ben poc a comentar-lo: «*Hi* representa també els objectes indirectes inanimats (*a això, hi dedico molt de temps*), que el castellà, per exemple, no pot representar per cap pronom.»¹²

IV. He aplegat en aquest sentit alguns arguments que mostren, en frases com (5d) i (5h), la substitució per part de *hi* d'un objecte indirecte inanimat (i no pas forçosament d'un locatiu). Els exposo tot seguit.

1. Com moltes d'altres llengües, el català permet d'obtenir, arran d'expressions formades per *verb + objecte directe*, i mitjançant uns procediments lingüístics que ara no són del cas, un sol verb que en recull el significat. Així, *donar cops* → *colpejar*, *treure la closca* → *esclocar*, *treure la pols* → *espolsar*, *fer la vora* → *voretar*, etc. Aleshores, l'objecte indirecte (8a) sol esdevenir objecte directe de la nova frase,¹³ com a (8c).

- (8) a. En Pere fa petons a la nena
- b. En Pere *li* fa petons
- c. En Pere petoneja la nena
- d. En Pere *la* petoneja.

En canvi, quan la frase porta un complement locatiu, malgrat que verb i objecte directe s'hagin integrat, el locatiu resta idèntic:

- (9) a. En Pere fa un viatge a Roma
- b. En Pere *hi* fa un viatge
- c. En Pere viatja a Roma
- d. En Pere *hi* viatja.

També podem considerar frases el sintagma preposicional de les quals sigui conflictiu:

- (10) a. El vailet dóna cops a la nena
- b. El vailet *li* dóna cops
- c. El vailet colpeja la nena
- d. El vailet *la* colpeja
- e. El vailet dóna cops a la taula
- f. El vailet *hi* dóna cops
- g. El vailet colpeja la taula
- h. El vailet *la* colpeja,

i hi observem que *a la taula* es comporta com *a la nena*. Això mateix és encara confirmat en frases que contenen tant un complement conflictiu com un locatiu:

- (11) a. Hom dóna carena a la nau a la drassana

12. Cf. *Gran enciclopèdia catalana*, vol. IV, s.v. «català (L'estructura sintàctica)». Sorprenentment, a la veu *hi* de la mateixa GEC hom no recull aquest valor de datiu inanimat.

13. Dec aquesta observació al Dr. F. Mar-sà (curs de *Estructura sintàctica del espanyol*, 1970-71 a la Universitat de Barcelona).

- b. Hom hi dóna carena a la drassana
- c. Hom hi dóna carena a la nau,

en les quals tots dos complements són pronominalitzables per *hi*.¹⁴ Ara bé, quan *donar carena* esdevé *carenar*, els mateixos complements es comporten d'una manera radicalment diversa:

- (12) a. Hom carena la nau a la drassana
- b. Hom la carena a la drassana
- c. Hom hi carena la nau
- d. Hom la hi carena.

En aquest cas *la nau* és representable per un pronom d'objecte directe, mentre que *a la drassana* manté la pronominalització per *hi*, amb funció locativa. Igualment, a

- (13) a. El cadiraire posa un seient de balca a la cadira en un racó de l'obrador
- b. El cadiraire embalca la cadira en un racó de l'obrador
- c. El cadiraire l'embalca en un racó de l'obrador
- d. El cadiraire la hi embalca,

només *a la cadira* pot esdevenir objecte directe d'*embalcar*. El fet que *a la cadira* es comporti com objecte indirecte ens mostra, per tant, que no es tracta d'un locatiu, com en un racó de l'obrador, sinó d'un objecte indirecte.

2. De l'existència d'objectes indirectes inanimats, distints dels complements locatius, ens en forneix una altra prova la incapacitat dels datius d'anar introduïts per la preposició *en*, fins i tot quan *en* introdueix un locatiu:

- (14) a. L'excursionista va posar uns pedaços a una tenda de campanya
- b. L'excursionista va apedaçar una tenda de campanya
- c. L'excursionista va posar uns pedaços en una tenda de campanya.

Que *a una tenda de campanya*, de (14a), és un objecte indirecte ens ho demostra el fet que a (14b) esdevingui objecte directe i que admeti únicament la preposició *a*. I és obvi el canvi de significat a (14c), en què l'aparició de *en* fa comportar el sintagma nominal com un locatiu.

3. En les preguntes entorn d'un objecte indirecte apareix, precedit de la preposició *a*, el pronom *qui* si es tracta d'un animat, i *què* si es tracta d'un inanimat. La no aparició de l'interrogatiu *què* en ocasió de locatius, com es pot comprovar a (15), resulta una prova més a favor de l'existència d'objectes indirectes inanimats:

14. Si bé ambdós alhora no poden aparèixer pronominalitzats: **Hom hi hi dóna carena*.

- (15) a. El ferrer clava cops de mall al ferro roent
 b. A què clava cops de mall el ferrer?
 c. A la fornal, el ferrer clava cops de mall
 d. *A què clava cops de mall el ferrer?

4. La coordinació, possible només entre elements de la mateixa classe, ens suggereix encara un altre argument en aquest sentit. És evident, segons es desprèn de (16), que la tanmateix gramatical coordinació de locatius esdevé agramatical en el cas de la coordinació d'un locatiu amb un complement conflictiu:

- (16) a. La damisella fa calats al balneari i a la platja

- b. *La damisella fa calats al mocador i al balneari

Per altra banda, (17) ens mostra que la coordinació d'un complement conflictiu amb un datiu és perfectament gramatical:

- (17) La damisella fa petons al jovecell i al mocador

Em sembla que els fets acabats d'exposar permeten de concloure que, en català, es distingeix l'objecte indirecte animat, que es pronominalitza per *li/els*, de l'objecte indirecte inanimat, el qual es pronominalitza per *hi*.

GEMMA RIGAU I OLIVER

El premi «Victor Català»: una aproximació al conte català sota el franquisme, per Enric Bou.

Per tal d'obrir un possible debat sobre la narrativa catalana m'ha semblat convenient portar a aquestes pàgines una sèrie de notes sobre l'evolució del conte català, de la postguerra ençà, prenent com a punt de referència un dels premis literaris dedicats al conte que més ressò han tingut en totes les terres catalanes. Ara que sembla tancada una etapa de la nostra història recent, potser és arribat el moment d'iniciar reflexions com la present que, amb els inconvenients deguts a les limitacions d'espai i a la poca distància històrica, poden suggerir un camí per contribuir a l'anàlisi de l'evolució de la cultura catalana durant aquesta època difícil. Aquesta nota pretén, per tant, indicar algunes línies de treball, segons les quals es pugui estudiar el conte català contemporani, o, si més no, reclamar l'atenció sobre un gènere de les nostres lletres bastant oblidat.

El conte ha estat considerat durant molt temps com un gènere literari menor,¹ el germà petit de la novella. Alguns autors consideren que són contes aquelles provatures

realitzades que, per alguna raó desconeguda, no han arribat a convertir-se en novel·les.² Estiguem o no d'acord amb aquesta teoria, cal reconèixer que els estudis crítics dedicats al conte són menys nombrosos que els dedicats a la novella, i la nostra literatura no és una excepció. Pocs són els autors de contes com Julio Cortázar, que, a més d'escriure'n, ha teoritzat sobre el gènere i en reivindica la importància.³

Des de la publicació, l'any 1950, de l'*Antologia de contistes catalans 1850-1950*, de Joan Triadú,⁴ pocs (o cap) han estat els es-

2. Vegeu, per exemple, les declaracions de Gabriel Janer Manila recollides per Guillem Jordi GRAELLS, *La nova nit de Santa Llúcia*, «Serra d'Or», XIV (1972), p. 22.

3. Julio CORTÁZAR, *El poeta, el narrador, el crític*, dins Edgar Allan POE, *Ensayos críticos* (Madrid, 1973). «La eficacia de un cuento depende de su intensidad como acaecimiento puro, es decir, que todo comentario al acaecimiento en sí (y que en forma de descripciones preparatorias, diálogos marginales, consideraciones a posteriori alimentan el cuerpo de una novela y de un mal cuento) debe ser radicalmente suprimido. Cada palabra debe confluír, concurrir al acontecimiento, a la cosa que ocurre, y esta cosa que ocurre debe ser sólo acaecimiento y no alegoría» (ps. 34-35).

4. Joan TRIADÚ, *Antologia de contistes catalans. 1850-1950* (Barcelona 1950).

1. Aquesta minoritat ha estat declarada (a títol d'exemple) per un dels crítics que ha dedicat més atenció al gènere, Joan TRIADÚ, *El conte, gran desheretat de l'edició catalana. Panorama de narració breu*, «Serra d'Or», XIV (1972), ps. 683-685. I per un dels teòrics de la literatura més coneguts: Wolfgang IYSSER, *Interpretación y análisis de la obra literaria* (Madrid 1972), p. 489.